

Totodată există mari cantități de arhivă neinventariată și neselectată la : C.E.C. — 1 200 m.l., în Municipiul București — 10 000 m.l., în județele Sibiu — 1 776 m.l. și Mehedinți — 1 259 m.l.

În ceea ce privește condițiile de păstrare a arhivei a reieșit că peste 2 000 m.p. sînt improprie pentru depozitarea în bune condițiuni a materialelor existente.

Cercetînd categoriile de documente create de instituțiile din această ramură s-a evidențiat și faptul că majoritatea acestora sînt acte financiar-contabile, care au termene de păstrare temporare, iar numai o mică cantitate sînt documente cu termen de păstrare permanent.

Pentru îmbunătățirea muncii de arhivă la instituțiile din sistemul financiar-bancar se impune ca în viitor, cu sprijinul Arhivelor Statului, să se actualizeze indicațiile termenelor de păstrare a documentelor create în această ramură în sensul reducerii termenelor pentru categoriile de documente ce depășesc 15 ani.

De asemenea, este necesar să fie impulsionată activitatea comisiilor de selecționare în vederea inventarierii și selecționării periodice a documentelor cu termen de păstrare expirat.

NICOLAE CĂPĂȚINA

Documente de arhivă în sprijinul cunoașterii și valorificării resurselor hidroenergetice din Oltenia (I)

IZVOARE DOCUMENTARE CU PRIVIRE LA POTENȚIALUL HIDROENERGETIC AL OLTENIEI ȘI POSIBILITATEA DE REACTIVARE A A UNOR OBIECTIVE LA NIVELUL DESCOPERIRILOR ȘTIINȚIFICE ȘI TEHNICE ACTUALE

VICTOR CHIRIȚĂ

Cunoașterea și punerea în valoare a tuturor resurselor țării, inclusiv a celor folosite într-o perioadă mai îndepărtată sau mai apropiată de înaintașii noștri, este o îndatorire patriotică.

Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu „programul de dezvoltare a bazei energetice a țării nu se adresează și nu este numai un program al producătorilor și furnizorilor de energie, ci al tuturor oamenilor muncii din toate sectoarele de activitate, al tuturor cetățenilor țării“.

În spiritul indicațiilor date de secretarul general al partidului, Arhivele Statului, care dețin documente bogate în informații din domenii de activitate multiple, sînt nemijlocit implicate în rezolvarea problemelor economice de strictă actualitate cum ar fi localizarea unor surse energetice și de minereuri pentru punerea lor în circuitul economic.

* Articolele publicate mai jos reprezintă comunicările susținute la conșfătuirea organizată la Craiova în ziua de 19 mai 1983, la sediul Filialei Arhivelor Statului județul Dolj.

Astfel, pe baza cercetărilor noastre și ale altor specialiști¹, s-a constatat că folosirea energiei apelor din Oltenia în scopuri utilitare are o vechime considerabilă, pe primul loc situându-se morile de apă, care au atins cea mai mare dezvoltare la mijlocul secolului al XIX-lea, pivele și fierăstraiele.

Cel mai mare număr de mori activate de forța apei — circa 342 — se găseau la sfârșitul secolului al XIX-lea în județul Gorj, după care, urmau județele Vilcea cu circa 246 mori, Dolj cu peste 100 mori, Mehedinți cu peste 70 și Romanați cu 9. În ce privește pivele și fierăstraiele, ele erau amplasate cu precădere în județele Gorj (181 pive și 55 fierăstraie) și Vilcea (45 pive și 10 fierăstraie).

Pentru cercetarea practică și aplicativă, localitățile, punctele și cursurile de apă, unde au fost amplasate morile și alte obiective, au fost nominalizate pe cât a fost posibil într-un documentar care a fost din timp pus la dispoziția participanților la consfătuire.

O concluzie importantă, am putea spune o surpriză pentru noi, a fost depistarea unui număr mare de mori acționate de forța apelor în Dolj, județ considerat, excluzând bazinul Jiului, cu o putere hidroenergetică mică. Documentele demonstrează că unele cursuri de apă și-au luat denumirea de la morile care funcționau pe ele: Pîriul Morilor în localitatea Gioroc (Bratovoiești), Pîriul Făcărilor (făcea=moară) lângă Craiova, Pîriul Morilor la Murta și Gîldaul Morilor la Rojiște². După numărul morilor amplasate urmează apoi piraiele Desnățui, Drincea, Drănicu, Sadova, Urzicuța, Teiul, Bogdanel (Brabova) și altele.

La Zăval erau semnalate în *Marele dicționar geografic* „mori de apă pe Jiu” iar la Calafat „trei mori pe Dunăre”².

Din studierea documentelor, se pot trage, în afară de localizările obiectivelor enunțate, și alte concluzii cu privire la capacitatea, venitul și construcția acestora. Morile de la Bengești aveau cîte trei alergătoare, moara de la Brănești pe Jiu avea cinci alergătoare, iar cea de la Broșteni, patru alergătoare. Cea mai mare moară din Gorj se pare că era cea de la Petrești de Jos cu șase alergătoare.

Pornind de la aceste izvoare documentare, Institutul de Proiectări al județului Dolj, Direcția Apelor Jiul și Oficiul de Gospodărirea Apelor Dolj au întocmit, după cum arătam mai sus, deja proiecte de microhidrocentrale ca una dintre modalitățile de folosire eficientă a energiei apelor.

Dar, după părerea noastră, problema poate fi privită și din alte unghiuri de vedere. Putem trage învățăminte prețioase, de pildă, din preocupările înaintașilor noștri pentru regularizarea cursurilor de apă. În acest sens în fondurile noastre arhivistice sînt cîteva referiri la regularizarea și amenajarea pentru navigație a Jiului. De asemenea, avem informații prețioase cu privire la alimentarea cu apă a Craiovei și altele.

Seceta prelungită din această primăvară a pus din nou la ordinea zilei executarea unor lucrări simple (baraje și stăvilare pentru crearea unor lacuri, heleșteie, iazuri) de acumulare a apei și apoi de folosire a ei la irigarea culturilor și în alte scopuri.

O temă interesantă de cercetare ar fi aceea a izvoarelor subterane și modalitatea de folosire a lor în trecut. În această privință în documentele noas-

¹ Vezi în acest sens: Arh. St. Craiova, fond Prefectura județului Dolj, documentele Primăriei Craiova și ale unor primării comunale, ale Inspectoratului agricol, ale Inspectoratului minier Craiova ș.a.; Revista „Arhivele Olteniei” serie veche, nr. 65—66/1933, 97—100/1938; Vasile Carabiș, *Morile și pivele mănăstirești din Oltenia în sec. XIV—XIX* în „Mitropolia Olteniei”, nr. 9—10/1974 și *Morile, pivele și fierăstraiele din Oltenia în sec. al XIX-lea*, în „Revista muzeelor și monumentelor — Monumente de istorie și de artă”, nr. 2/1982.

² *Marele dicționar geografic al României*, vol. I, p. 17, 223; vol. IV, p. 424, vol. V, p. 201. Vezi și Vasile Carabiș, *loc. cit.*, p. 77.

tre sînt date interesante despre vechile fîntîni ale Craiovei, de pildă, care ar folosi, mai ales acum, cînd, după cite cunoaștem, municipalitatea a dat sarcină întreprinderilor și instituțiilor să-și creeze surse proprii de alimentare cu apă.

PREOCUPAREA DIRECȚIEI APELOR JIU PENTRU REPUNEREA ÎN VALOARE A POTENȚIALULUI HIDROENERGETIC AL CURSURILOR DE APĂ DIN OLTENIA. NECESITATEA CONSULTĂRII DOCUMENTELOR DIN ARHIVE ÎN ACEASTĂ DIRECȚIE

MIHAI PANAIT

Documentele de partid evidențiază ca un factor de seamă al politicii energetice a țării noastre intensificarea lucrărilor de cercetare tehnologică în vederea înlocuirii energiei produse din resurse clasice cu altele mai economice.

Prin realizarea unor centrale de mică putere și a unor microhidrocentrale pe rîuri de interes local, pe lângă lucrări hidroenergetice existente sau care se execută pentru gospodărirea apelor (baraje, canale, conducte etc.) pe plan național se mai poate obține în cîteva mii de MHC o putere instalată de cca 800 MW și o producție de energie de cca 2 miliarde kwh/an.

Că urmare a imperativelor actuale, s-a considerat necesar ca D. A. Jiu-Craiova, în calitate de coordonator de gospodărire a apelor pe spațiul hidrografic Jiu-Cerna-Dunăre, să efectueze un studiu de determinare a potențialului hidroenergetic al cursurilor de apă din Oltenia și parțial din județele Hunedoara și Caraș-Severin și anume în teritoriul aferent activității noastre.

În vederea demarării acestei activități au fost constituite colective de specialiști în probleme diferite cu hidrologi, hidrotehnicienii, geologi, topografi etc.

Activitatea care se desfășoară în afara planului departamental și în paralel cu acesta constă în stabilirea pe teren a unor amplasamente propice pentru construirea unor microhidrocentrale (funcție de condițiile geografice, geomorfologice, litologice) urmate de activitatea de birou care constă în studiul hidrologic legat de regimul debitelor, suprafețele bazinelor hidrografice, profile transversale și longitudinale, pante ș.a.

Pentru fiecare amplasament în parte se întocmește o fișă care conține toate datele necesare.

La alegerea amplasamentelor de MHC în afara condițiilor fizico-geografice trebuie avută în vedere necesitatea de folosință, adică apropierea unei linii electrice la care viitoarea MHC să se brânzeze sau apropierea unui eventual consumator care să beneficieze de o sursă economică de energie.

Un element la fel de important este găsirea unui amplasament care să aibă particularități constructive cit mai simple ducînd astfel la un preț de cost redus al investiției.

Materialul astfel întocmit poate sta la dispoziția oricărui proiectant de MHC cu date primare din care poate alege în funcție de necesitate locul viitoarei construcții.

În afară de acțiunea proprie în acest sens a D.A. Jiu, în conformitate cu indicațiile Consiliului Superior pentru Știință și Tehnologie, oameni ai muncii din Direcția Apelor — județul Gorj au participat împreună cu delegați ai OGA-urilor

județene, ai Consiliilor Populare Județene și ai IRE la campanii de stabilire a unor amplasamente prioritare.

Din punct de vedere istoric, implicit arhivistic, Consiliul Național al Apelor și unitățile sale subordonate din teritoriu este un organism nou. Deci cu o bază arhivistico-documentară redusă. Baza de date existentă la CNA a fost în ultimul deceniu lucrată arhivistic, cu atenție sistematizată și implementată pe medii compatibile cu prelucrarea automată.

În această ordine de idei, în urmă cu 18 luni, a luat ființă și în cadrul D.A. Jiu un oficiu de calcul, subordonat Centrului de Calcul al CNA, cu sarcina formării băncii de date, de gospodărire a apelor și deservire a beneficiarilor cu informații rezultate prin prelucrarea datelor cu ajutorul calculatorului electronic.

Din complexul de date culese și stocate de unitățile CNA enumerăm seturi de observații zilnice la stațiile hidrometrice și inventarul anual al instalațiilor acționare cu ajutorul forței apei, ca parte componentă a cadastrului surselor de apă. Observațiile hidrometrice de la stații sînt utilizabile și în stabilirea potențialului hidroamenajabil energetic al cursurilor de apă, iar inventarul instalațiilor hidromecanice ajută la depistarea operativă și eficientă a unor amplasamente favorabile pentru microhidrocentrale pe locul (sau în zona) unde acestea au fost dezafectate.

Din nefericire ambele categorii de date deținute în arhivele oficiilor de gospodărire a apelor sînt insuficiente pentru obținerea unor vederi de ansamblu asupra potențialului hidroenergetic tehnic amenajabil. Și aceasta pentru că rețeaua de stații hidrometrice este destul de rară și amplasată de regulă pe cele mai importante cursuri, lipsind astfel datele de bază pentru potențialul microhidroenergetic.

În ceea ce privește inventarul morilor de apă, joagărelor, dăracelor și celorlalte instalații mecanice bazate pe forța apei, acesta păcătuiește prin limitarea în timp, respectiv pe un șir de date numai cu începere din 1965.

În consecință, față de cele de mai sus, se impune lărgirea și adîncirea fondului de date de gospodărire a apelor pentru, printre altele, cunoașterea cadrului natural al apelor și valorificarea resurselor hidroenergetice pe baza unei documentații complexe și sigure.

Aceasta se poate realiza numai prin colaborarea permanentă cu deținătorii de arhive, în principal cu filialele județene ale Arhivelor Statului, dar și cu unități subordonate C.P.J., precum și cu institute de studii și cercetări ce lucrează ori au lucrat în domeniul apelor sau în legătură cu apele.

În principal, interesul nostru față de arhive se îndreaptă către culegerea de date și informații despre folosințele hidromecanice existente de-a lungul timpului, precum și despre fenomenele naturale manifestate și care pot actualmente să fie localizate și interpretate în scopul studierii, proiectării, execuției și exploatarea unui număr cît mai mare de hidro- și microhidrocentrale.

De pildă: dacă dintr-un act de vînzare-cumpărare din secolul trecut sau dintr-un registru de evidență a impozitelor aflăm că pe teritoriul satului „X” existau trei mori acționate de apă, care au fost dezafectate ulterior, cunoscînd rîul ce trece prin vatra satului, dar neavînd instalații hidrometrice datorită lipsei de semnificație hidrologică, putem fi siguri că respectivul curs de apă are debite relativ constante de-a lungul unui an și se pretează la amenajări microhidroenergetice. Sau: dacă date hidrologice certe ne indică un perimetru ca optim pentru amplasament, dar din arhive rezultă că în zona respectivă în timp au avut loc alunecări de teren, infiltrații etc. atunci vom fi circumspecți față de locul ales pentru proiectarea unei microhidrocentrale.

VALORIFICAREA POTENȚIALULUI MICROHIDROENERGETIC AL CURSURILOR DE APĂ DIN JUDEȚUL DOLJ PRIN REACTIVAREA CONSTRUCȚIILOR HIDROTEHNICE VECHI

V. PLENICEANU, V. SPĂTARU

Folosirea energiei apelor a făcut obiectul preocupărilor locuitorilor județului Dolj încă din cele mai vechi timpuri. Dovezi despre această preocupare sînt vechile baraje de pămînt și canalele care realizau acumulările și aducțiunile necesare punerii în funcțiune a morilor, gaterelor, pivelor etc.

Istoricul folosirii energiei apei este strîns legat de acela al roților hidraulice sau de apă, cum se numesc în limbaj popular.

Prima și cea mai veche roată hidraulică a fost roata cu lopeți, evoluția acesteia mergînd pînă la roțile cu făcaș sau cu linguri, ultimele fiind considerate formele cele mai evolute pentru folosirea energiei apelor la timpul respectiv. Aceste mecanisme, ușor de confecționat, valorificau eficient căderi de 4—5 m și realizau la debite de 50—150 l/sec. puteri utile de 2—3 CP, rareori 10 CP.

Din consultarea documentelor existente în fondurile Filialei Arhivelor Statului Dolj, cele mai vechi folosințe ale energiei apelor pe aceste meleaguri sînt atestate documentar la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Printre acestea sînt amintite :

— morile acționate de energia apelor din comunele Gîngiova (o moară pe Jiu), Plenița (o moară pe Bruga-Baboia), Cetate (cinci mori alimentate din izvoare și pe riul Drincea), Caraula (o moară pe pîriul Baboia), Dăbuleni (șapte mori alimentate din izvoare și Dunăre), Murta (trei mori pe pîriul Giorocel), Giorocul Mare (nouă mori pe pîriul Gioroc), Cernătești (o moară pe pîriul Raznic), Zăval, mai multe mori pe Jiu și altele ;

— pive acționate de forța apelor în comuna Belot, „o puiă de dimie“ în punctul Rac, Brabova — o puiă pe pîriul Brabova, Segarcea o puiă, Birca o puiă pe pîriul Desnățui etc. ;

— fabrici de dimie în comuna Brabova, o fabrică pe pîriul Brabova, comuna Scaești o fabrică pe pîriul Argetoaia.

Producția de energie electrică, obținută pe baza energiei potențiale a apelor, începe să se contureze tot mai mult după anul 1900 cînd în județul Dolj este atestată documentar Uzina electrică de la Băilești. La începutul secolului XX în județ, energia produsă pe cale hidraulică reprezenta aproximativ 5—6% din totalul instalațiilor de producere a energiei electrice.

Cu timpul, marea majoritate a acestor instalații hidraulice simple de produs energie electrică au dispărut. În lumina indicațiilor date de conducerea superioară de partid, se pune acut problema revitalizării instalațiilor hidraulice din timpul menționat care să degreveze economia națională de unele necesități energetice, ce pot fi acoperite prin folosirea acestor resurse locale.

Județul Dolj s-a înscris încă de la început în ampla acțiune de depistare a vechilor amplasamente și studierea posibilităților de reactivare a lor.

Așezat la confluența Jiului cu Dunărea, Doljul dispune de o rețea hidrografică de circa 1500 km din care : fluviul Dunărea cu 140 km, riul Jiu 135 km. celelalte râuri interioare 1225 km.

Debitele râurilor și pîraielor interioare variază de la 30 l/s. pînă la 90 mc/s. pe riul Jiu.

De menționat este faptul că râurile mici, cu debite între 30 și 200 l/s. nu seacă în timpul verii. Faptul se poate verifica din cercetarea documentelor de

arhivă care atestă existența pe aceste cursuri de apă, încă din secolul trecut, a unor instalații hidraulice.

Studiile hidrologice actuale făcute pe baze rigurose științifice vin să confirme permanența debitelor pe aceste piraie.

Acțiunea de examinare, inventariere și recunoaștere pe teren a posibilităților de reactivare și amenajare a vechilor construcții hidrotehnice sau, mai nou, a microhidrocentralelor a început în județul Dolj în anul 1979.

Printr-o înțelegere realizată între Consiliul Național al Apelor și Ministerul Energiei Electrice s-au stabilit elemente tehnice care trebuie să stea la baza punerii de folosire a micropotențialului apelor.

S-a trecut la analizarea și verificarea în teren a debitelor și căderilor existente, acordându-se într-o primă fază o atenție deosebită lacurilor de acumulare existente în județul nostru. Conform studiilor făcute de o comisie formată din specialiști, s-au identificat și propus cca. 112 posibile amplasamente de microhidrocentrale, cu o putere de energie potențială de peste 300 000 kwh/an.

Pentru realizarea acestor obiective s-a trecut la analiza documentelor de arhivă și la identificarea în teren a amplasamentelor considerate a fi cele mai favorabile, concomitent cu efectuarea de studii amănunțite privind hidrologia, hidrogeologia, topografia și posibilitățile de valorificare a energiei produse. Astfel s-au folosit datele cu privire la posibilitățile oferite de terenul comunelor Cetate și amonte de primul amplasament, canal ce se continua în aval, alimentând și celelalte două mori.

Pe pârâul Gioroc a existat un sistem de trei mori de apă care în momentul de față nu mai sînt în funcțiune. În urma analizei planului moșiei Cacaletți, aflat la F.A.S. Dolj, și a studiilor făcute în această zonă s-au identificat în teren amplasamentele celor trei mori, dintre care numai clădirea uneia singure mai există. Debitul necesar pentru punerea în funcțiune a acestui sistem de trei mori era preluat prin intermediul unui canal de coastă din pârâul Gioroc la circa 800—1000 m amonte de primul amplasament, canal ce se continua aval, alimentînd și celelalte două mori.

Din acest canal era probabil alimentat cu apă și sistemul de grădini de legume, care a existat în lunca pârâului Gioroc, pe partea stîngă a acestuia, debitul asigurat în această secțiune fiind de 50—60 l/s.

S-a studiat în continuare pârâul Baboia în zona comunei Caraula. Nu s-au descoperit în teren construcții, care să ducă la identificarea vechiului amplasament al morii despre care se vorbește în documentele de arhivă.

În schimb, s-a cercetat foarte amănunțit zona barajului Caraula, în vederea amplasării în acest punct a unei microhidrocentrale. Barajul Caraula a fost construit în jurul anilor 1960—1962 din materiale locale.

Pe baza experienței acumulate în timpul elaborării documentației tehnice pentru M.H.C. Caraula și studiilor altor amplasamente s-a ajuns la concluzia că apare necesitatea ca energia pîraielor interioare ale județului Dolj să fie valorificată, în punctele unde nu este posibilă amplasarea unei microhidrocentrale, prin reactivarea sau construirea de mori de apă sau alte instalații hidraulice, care să suplinească unele obiective consumatoare de energie electrică sau energie obținută pe baza combustibililor derivați din petrol.